

Педагогічна Академія: наукові записки. № 8, 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12933255>.

2. Козін А. О. Щодо проблеми застосування в Україні зарубіжного досвіду організації протидії булінгу (цькуванню)). Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. Вип. 1. С. 174-178. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.1.31>.

3. Концепція «Нової української школи» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.imzo.gov.ua/2016/08/30/kontsepsiya-novoyi-ukrayinskoji-shkoli/>.

4. Левченко Ю. О. Світовий досвід запобігання булінгу. ISSN 2519-4216. *Ūridičnij časopis Naciional'noi akademii vnutrišnih sprav*. 2021. № 1 (21). С. 91-97. doi: <https://doi.org/10.33270/04212101.91>

5. Мар'яновська В. В. Булінг: вітчизняний та закордонний досвід. Review of transport economics and management. 2019. Вип. 2 (18). С. 147-154. doi: <https://doi.org/10.15802/rtem.v18i2.190706>.

6. Миронюк Т. В., Запорожець А. К. Удосконалення заходів протидії булінгу в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2019. № 3 (112). С. 21-28. doi: <https://doi.org/10.33270/01191123.21>.

7. Мокринська Л. Ф., Отравенко О. В. Основні аспекти педагогічної діяльності вчителя фізичної культури в умовах нової української школи. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти: зб. наук. праць за матер. VI міжнародної наук.-практ. конф. (Полтава – Лубни, 18-19 квітня 2024 р.) / за ред. О. В. Отравенко. Полтава: вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2024. С. 69-72.*

8. Отравенко О. В., Дубовой О. В., Гончаренко В. І. Стресостійкість як професійно значуща риса майбутнього фахівця фізичного виховання і спорту в умовах сучасних змін. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 1(355), 2023. С. 136-146. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-3\(357\)-77-84](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-3(357)-77-84).

9. Dikhtiarenko, Zoia, Korzhenko, Iryna, Steshyts, Andrii. Training of future physical education teachers and martial arts coaches – Combat Horting to the application of healthcare technologies (2022). Physical culture, sports and physical rehabilitation in modern society. Nataliia Khilus, Oleksandr Nestorenko (editors). *Monograph*. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2022, (pp. 22-77).

10. Otravenko O. V. Formation of digital competence of future physical education teachers in innovative environment / *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р., № 70, Т. 3. Р. 180-184. INDEX COPERNICUS DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.33>.

11. Fedorchenko, T., Boltivets, S., Dovgan, N., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Kukushkin, K., Otravenko, O., Zavistovskyi, O., Khatko, A., Kolomoiets, H., Berezna, T., Veselova, V., Steshyts, A., Khimich, V., Demchenko, N., Yeromenko, V., Grechana, L., Petrova, O., Kozlova, K., Ilnytskyi, I., Rebryna, A., Tsviha, A., Dehtyaryov, A. (2022). Ensuring Standards of Quality of Life in a Turbulent World. Monograph. Opole: The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole, 2022; pp. 598. ISBN 978-83-66567-48-1. Part 5. «Combat Horting as a means of physical education of a harmoniously developed, successful, a vitally active personality – pupils, students and cadets: results of research work» (pp. 474-573).

**З. В. Охріменко, м. Київ,
Україна**

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ НУШ

Анотація. В статті актуалізовано проблему формування кар'єрної спрямованості

учнів в умовах дефіциту кваліфікованих робітників на ринку праці і реформи Нова українська школа. Наведено результати дослідження рівнів сформованості кар'єрної спрямованості на констатувальному та формувальному етапах дослідження. Зроблено висновок про ефективність розробленої і обґрунтованої технології формування кар'єрної спрямованості в учнів.

Ключові слова: *воєнний стан, кар'єра, кар'єрна спрямованість, реформа Нова українська школа.*

Актуальність формування кар'єрної спрямованості в сучасних учнів закладів загальної середньої освіти обумовлена об'єктивними вимогами закладеними на заключному етапі реформи Нова українська школа. Зокрема, у Державному стандарті старшої профільної школи [2] зазначено, що учні 9-х класів мають усвідомлено визначитися з бажаним профілем подальшого навчання або обрати першу професію. У Державному стандарті визначено, що умовою навчання в старшій профільній школі є спроможність учнів обирати траєкторію особистісного і професійного розвитку відповідно до власних індивідуальних особливостей і вимог сьогодення. Тобто мова іде не лише про сформовану готовність до профільного і професійного самовизначення а й про вміння вибудувати систему ціннісних ставлень до індивідуальної освітньої і професійної траєкторії, в основі якої сформована система мотивів, особистісних змістів і цілей, що будуть перебувати у постійному розвитку і спонукати особистість до професійного саморозвитку.

Проблема усвідомленого підходу учнів до індивідуальної освітньої і професійної траєкторії в умовах воєнного стану, набуває також особливої значущості для відновлення людського капіталу на ринку праці. Адже, лише особистість, яка ефективно самовизначилась з майбутньою сферою професійної діяльності, має знання і володіє способами дій щодо планування професійно-кар'єрної траєкторії, може активно включитися у процес розбудови нашої країни. І навпаки, молода людина, яка стала суб'єктом ринку праці, але не впевнена в своєму професійному виборі, буде знаходитись в пошуку, що негативно позначиться як на потенціалі особистості так і на ресурсах держави в цілому.

Спираючись на дослідження особливостей кар'єрного становлення учнів

старшого підліткового віку і старшокласників в умовах війни, висвітленого в Національному звіті за результатами міжнародного дослідження соціально емоційних навичок в Україні (2022-2024 рр.) [3], можемо констатувати, що переважна частина учнів, які перебувають на заключному етапі професійного самовизначення, мають нереалістичні кар'єрні очікування. Так, про бажання здобути вищу освіту повідомили 79 % учнів і учениць, а про амбіції бути на керівній посаді у віці 30 років 49 % опитаних. Зазначені результати корелюють з дослідженням стану сформованості кар'єрної спрямованості в учнів, здійсненого на констатувальному етапі дослідження співробітниками лабораторії виховання готовності до ринку праці за комплексною темою «Формування кар'єрної спрямованості в учнів закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи» (2023-2025 рр.).

Узагальнення результатів констатувального експерименту дало змогу визначити, що на високому рівні перебуває 12 % учнів 9-10 класів. Учня цієї групи властива чітко сформована система знань про бажану професійну діяльність та усвідомлення власних професійно-кар'єрних характеристик. Учні позитивно налаштовані до професійно-кар'єрної діяльності, демонструють високий рівень мотивації. Самостійні у власній професійно-кар'єрній діяльності, виявляють вольові зусилля у ній. Їм притаманна готовність до побудови кар'єрної траєкторії, сформованість кар'єрних умінь і навичок, що супроводжується усвідомленням самоцінності і втілюється у спроможності досягати поставлених цілей, певної профорієнтаційної мети. На середньому – 42 % досліджуваних. Учня цієї групи властива неповна система знань про бажану професійну діяльність та часткове усвідомлення власних професійно-кар'єрних характеристик. Учні виявляють зацікавленість у професійно-кар'єрній діяльності, але не завжди демонструють високий рівень мотивації у ній. Учні періодично виявляють самостійність у професійно-кар'єрній діяльності, та періодично докладають вольові зусилля у ній. Їм притаманна готовність до побудови кар'єрної траєкторії, але сформованість кар'єрних умінь і навичок ситуативна, що періодично супроводжується усвідомленням

самоцінності і не завжди втілюється у спроможності досягати поставлених цілей, певної профорієнтаційної мети. На низькому – 36 % учнів. Для цієї категорії учнів характерні поверхові та несистематичні знання про бажану професійну діяльність та часткове усвідомлення власних професійно-кар'єрних характеристик. Учні негативно налаштовані до навчання і праці, мають низький рівень мотивації до них. Частково самостійні у професійно-кар'єрній діяльності, та слабо виявляють вольові зусилля у ній. Учні епізодично виявляють готовність до побудови кар'єрної траєкторії та мають ситуативну сформованість умінь і навичок, що супроводжується непродуктивною самоцінністю і втілюється у переважній не спроможності досягати поставлених цілей, певної профорієнтаційної мети. В цілому за результатами констатувального експерименту визначено, що найменш розвиненим показником є готовність до побудови кар'єрної траєкторії та переважає ситуативна сформованість кар'єрних умінь і навичок. При цьому учні прагнуть до успішної майбутньої кар'єри з високими статусними очікуваннями. Зазначене може свідчити про наявність внутрішніх суперечностей, які потребують розв'язання шляхом впровадження виховних технологій супроводу кар'єрного і професійного становлення учнів 8-10 класів.

Отже, вважаємо, що в сучасному освітньому процесі наявні суперечності між: об'єктивно заданою потребою у профільному та професійному самовизначенні учнів загальноосвітніх навчальних закладів та спроможністю учнів обирати траєкторію особистісного і професійного розвитку відповідно до власних індивідуальних особливостей і вимог сьогодення.

Розв'язати зазначені суперечності, на нашу думку, можливо за умови науково-методичного забезпечення процесу профільного та професійного самовизначення учнів в умовах НУШ. З метою вирішення зазначених проблем запропоновано удосконалити профорієнтаційну роботу з учнями підліткового і старшого шкільного віку, а саме: застосувати інноваційні методи, які активізують у учнів здатність організовувати власну професійно-ціннісну самодіяльність в контексті кар'єрно-професійного розвитку. Обґрунтовано, що

саме педагогічна технологія, зміст, форми і методи якої спрямовані на подолання суперечностей між: соціальною значущістю підготовки учнів закладів загальної середньої освіти до успішної самореалізації в суспільстві та спроможністю учнів обирати траєкторію особистісного і професійного розвитку відповідно до власних індивідуальних особливостей і вимог сьогодення; наявним педагогічним потенціалом закладів загальної середньої освіти у формуванні кар'єрної спрямованості учнів та необхідністю оновлення програмно-методичного забезпечення означеного процесу – дадуть змогу учням оволодіти знаннями про специфіку майбутньої професійної діяльності та власні професійно-ціннісні характеристики, які спровокують емоційні переживання (емоція бажання), спонукають до емоційно-ціннісної діяльності учнів (Я-виклик), та виявляються у готовності втілювати привласнену духовну цінність у практичну сферу (вчинок), яка супроводжується переживанням особистісної самоцінності [1].

З метою експериментальної перевірки ефективності впровадження педагогічної технології формування кар'єрної спрямованості в учнів закладів загальної середньої освіти було проведено формувальний етап експерименту. Так, в освітній процес впроваджено систему заходів щодо формування кар'єрної спрямованості в учнів закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи. Зокрема, розроблено і апробовано: курс за вибором «Кроки у кар'єрному становленні» для учнів 9–10-х класів; зміст виховних заходів з профорієнтації учнів 8–10-х класів; тренінг «Кар'єра у STEM професіях»; тренінг «Софт скілз – основа професійної компетентності», активізуюча профорієнтаційна методика допомоги учням у здійсненні професійного або профільного вибору; цикл вебінарів для старшокласників і педагогічних працівників «Психолого-педагогічний супровід кар'єрного становлення здобувачів освіти». Суть технології полягала в розширенні діапазону форм і методів профорієнтаційної роботи з учнями (профорієнтаційні лекції, круглі столи, тематичні зустрічі, бесіди, ціннісна професійно-перетворювальна діяльність, тренінг, консультування, «профорієнтаційне

портфоліо») та наповненню їх самоцінним та професійно-ціннісним змістом; удосконалення програмно-методичного забезпечення підготовки учнів до трудової діяльності в умовах Нової української школи.

На останньому етапі формувального експерименту проведено діагностичний зріз сформованості кар'єрної спрямованості в учнів. Визначено, що на високому рівні перебуває 24 % учнів у експериментальній і 14 % учнів у контрольній групах (приріст 12 % у експериментальній і 2 % у контрольній), середній рівень 58 % учнів у експериментальній і 44 % учнів у контрольній групах (приріст 16 % у експериментальній і 2 % у контрольній), і відповідно на низькому рівні сформованості кар'єрної спрямованості перебуває 18 % учнів у експериментальній і 42 % у контрольній групах (зменшення на 18 % у експериментальній і на 6 % у контрольній).

Узагальнення результатів проведеного формувального експерименту дало змогу визначити рівень кінцевих змін результативних факторів внаслідок розгортання впровадження педагогічної технології формування кар'єрної спрямованості в учнів і зробити висновок про дієвість введених експериментальних факторів. Таким чином, можемо підсумувати, що незалежно від зовнішніх умов здобувачі освіти в сучасних умовах мають ефективно керувати власним кар'єрним розвитком, що обумовлено потребами ринку праці у кваліфікованих фахівцях, здатних активно включитися у відбудову України. Зроблено висновок, що учні, які перебувають на етапі профільного та професійного самовизначення потребують профорієнтаційного супроводу кар'єрного розвитку. Зміст профорієнтаційного супроводу має спрямовуватись на підтримку особистості в її професіогенезі, активізації процесів самопізнання і саморозвитку, формування кар'єрних умінь і навичок, проходження професійних проб, взаємодію з носіями професії. Вважаємо технологію формування кар'єрної спрямованості в учнів в умовах Нової української школи, ефективним інструментом виховання системи ставлень до індивідуальної освітньої і професійної траєкторії, в основі якої сформована система мотивів, особистісних змістів і цілей, що будуть перебувати у

постійному розвитку і спонукають особистість до саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Компонентна технологія сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. Початкова школа : науково методичний журнал. 2018. 1, 5-10.
2. Державний стандарт профільної середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724>
3. Національний звіт за результатами міжнародного Дослідження соціально-емоційних навичок (ДоСЕН) в Україні (2022-2024). Том 1 / кол. авт. : О. Елькін, О. Марущенко, Г. Бичко, В. Терещенко, М. Мазорчук, Т. Вакуленко та ін.; за ред. О. Елькіна, О. Марущенко, В. Терещенка; ГО «ЕдКемп Україна». Харків, 2024. 223 с

*К. Б Перетяцько, м. Суми,
Україна*

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ЗАСОБАМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Тези містять інформацію про організацію роботи творчого об'єднання Центра розвитку та професійного самовизначення дітей та учнівської молоді «Д.І.М.» Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю з подолання освітніх втрат через упровадження технологій STEM-освіти.

Ключові слова: освітні втрати, навчальні втрати, освітні розриви.

У безпрецедентно складних обставинах, у яких перебуває вітчизняна освіта протягом останніх років унаслідок пандемії COVID-19, а потім широкомасштабної військової агресії росії, педагоги роблять усе можливе, щоб забезпечити право дітей і молоді на освіту.

Відбувається усвідомлення, що проблеми в галузі освіти нарастають, а успішність учнів знижується. Заклади освіти всіх рівнів закриваються для відвідування офлайн, що має негативний вплив на освітній процес у цілому.

Більшість освітніх систем адаптувалися до нових умов, запровадивши дистанційний або змішаний формати навчання.

Аналіз якості вітчизняної системи освіти, а також результатів повноцінних освітніх вимірювань в умовах повномасштабної війни свідчать про те, що проблема освітніх втрат на тепер є вкрай гострою і потребує якнайшвидшого впровадження комплексу дій, спрямованих на її розв'язання. У науковій літературі є значна кількість підходів до визначення поняття